

अम्धीढानाड् ठश्टी २ गूईयाँओ घोयोघोर् मोलकूचीस्मओ चीन्डीटाकूमा

नेपालाड पट्टको मोलकूम अम्धीढान खाश्च
कीटाप-छ्योर्
अड्ख्या - ९

येल्च

सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डरा

पर्ईलो छ्यूक्च : २०६५ लेस्

मीरीक लोयाट् © सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डराड् पट्ट लोयाट् जोगडीस्म ले । बाहासओ राहच ठगनओ रुपाड् सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डराके हौटेऊ लाच डेम बेपार माजाट्च टरीकए ईसे कीटापओ भाक्को फेरी छ्यूक्के र/यावा उलठा जाट्के ह्योकले । होसे फेरी छ्यूक्च र/यावा उलठाओ काट् फ्याक् सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डराके याहाके परीसले ।

खीका डूम्च हट छाप्डीच

पीरीन्ट पोईन्ट पवलीसीड्, टीरीपोरेसोर, काठमाडओ ।

मीफाट् वारके याबा ईसे कीटापओ बाटी माकाड् याहाच ठगनाड् डूप्मना जाट्नी

सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डरा

सोम आँटी, अल्फावेटा कम्पेलेक्स, मीनाम बानेसोर, काठमाडओ

टेलीफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६ / ४७८५४८६ / ४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाईट : www.ccd.org.np

सम्बिढनाड् ठसूठी २ गूईयाँड्रौ बौरैबौर मूलक्चीस्मड्रौ चीन्डीटाक्मा

सम्बीढानाड् ठस्ठरी र गूर्इयॉँओ बोरेबोर मोलक्चीस्मओ चीन्डीटाक्मा १

चीन्डीटाक् १

नेपालाड् ठस्ठरी र गूर्इयॉँओ बोरेबोर मोलक्चीस्मओ चूनाउटीको ४

ठस्ठरी र गूर्इयॉँओ बोरेबोर मोलक्चीस्म कूटा जाट्मो पक्का पक्की जाट्के ह्योक्ले ? ५

सम्बीढानो आस्काट् ६

जीरीक् ८

सम्बन्धीनाड् ठरुठी र गूर्इयाँओ घोठोघोठ् मोलक्चीसुमओ चीन्डीटाक्मा

चीन्डीटाक्

सम्बन्धीनान्साभा चाहॉक् नेपालो बाटी मीनाम सम्बन्धीन रीकठाड् बेसुट ले । सम्बन्धीनान्साभा मेल्ला न काट् अधीट्यारी कीसीमओ नीकाय आले । सम्बन्धीनान् खासुचो वीठीआड् पईला सेन् ड मामोलचो मासुटो, रईठानया जनजाटी, छेम्लाक् भाक्चो जाटी र ठोरई सड्खया लेचो जोलीको कराड्च लेमो ले । सम्बन्धीनान्ठोई नेपालो ठरीठरी समूडायकूड् सरोकारको डाकाक्च जाट्के बाटी सम्बन्धीनान्साभाई जनटा कठ बाट्चीट् जाट्मो न ले ।

ठोरई मट्टई लीसुको बोरोबोर कीसीमओ ले । ढलीड् लीसुकोआड् ठरुठी लेचो डीन्ले । ईंढीनचो लीसुकोआड् भीन्डई भीन्डई दूट् डाक्चो, भीन्डई भीन्डई रेवास् लाके जाट्चो र भीन्डई भीन्डई ढरुम मान्डीक्चो जनटा लेमो ले । ईसे होसेकूड् गूर्इयाँओ जीवाकओ मड्यो बाट् आले डेनाड् र ईचे सड्ई चीन्डीक्मा डीन्चो याबा होडाँमोपन मीनाहा सोक्चो रुपाड् लाचीसुचो माछान्ले । नूहूचो समेहॉड् ढलीड् सासककई लीसुके काजूट् जाट्के काट् साभ्या रेवास्, दूट् र ढरुमओ चीन्डीक्के जरुली छान्ले डेचो वीस्वास् जाट्मो ल्या । ईसे ड पट्डीच जाट्मो ल्या टी ईचे सरखारके ढलीड् ह्योक्चो र फेसुचो खननुड् खासले । ईचे इलाक् अरु रेवासुके बलखटा ईक्मो याबा होसेकोके मेनो हूटाड् लेचो रेवासाड् माटाक्मो नीसाना माराक्के काजूटओ नीटीलाक् आलुके जाटा । ढलीड् ढरुम, जाटीओ जोलीको र रईठान्या जनजाटीको लेचो लीस् नेपालो हकाड् ड होटना छाना, डेनाड् र ईलाड् नेपाली दूट् र हीन्डू ढरुमके पईलो लम्वर् याहाचीसुमो ल्या ।

“ठरुठी” ओ नीसानाओ चीन्डीटाक् र होसुके चाडाओ रुपाड् लाचई जाट्मो लीस् खासुचोके भीन्डई वीचारई डूसुके जाट्ले । लीस् खासुचओ ईसे वीचार “बहूलबाड” ओ वीचाराड् टोड्मो ले, होचेई लीसो बाटी पट्ट समूडायो कराड्चोठोक् र मीराड् मनीटाकूड् चीन्डीक्के जाट्ले । ईचे मेल्लो ढरुम र रेवास् माडीक्चो कूराड्, लीसे होसेकूड् चीन्डीक्मओ जोगार जाट्चो चाहा जाट्के र लीसो पट्ट गूर्इयाँओ, राजनीटी र हीलुचओ जीवाकाड् होसेकूड् बोरोबोर मोलक्चीसुमओ बाटी भरुमीओ मेल्लो र जोलीओ लोयाटो चीन्डीक्के जाट्ले । बहूलबाड मीराड् - मनीटाड् टोड्च ठीटी आले, होचेई गेरेक्के बाटाबरनो मेग्योहो जाट्ले, होसेठाईड् आसुकाट् - आसुकाट् ढरुम, रेवास् र पराम्पराको काट् लीसाड् बोरोबोर लेचाड् डूले । ईचे ठरुठीके पूरुचो खासुके माऊका याहाके जाट्ले ।

डेनाइ ड बहूलटा गारोकठ मट्टई मेल्लो न फोस्चो छान्ले । ईसे भीन्डई भीन्डई समूडायकूड लोहो सासन हटई होसेको काम जाटके र लीस् कठ जोरीस्के बाटी डूसओ कबूलको नीसो सम्वनढाइ मूककर नीटीको र पाहच लाकीइ लोइचीस्च छान्ले । ईचे ढलीइ जातीओ र ढरमओ जोलीको र समूडायको माज्भाड बोरोबोर लेचाइ सम्वनढ ठपना जाटले । ईसे बीढीईइ अरु जोलीकोकठओ बाट्चीटई जोलीको न ट मेल्लोखट डूले न होसेकूड चीन्डीकमा नई गूमडीस्ले । बहूलबाडई ढलीइ चीन्डीकमाके मनीटा याहाले । ईसे बीढीई ठरठरऊ जोलीको भीटीरीक् र अरु जोलीको कठ बाट्चीटको र खाट्चो बाट् खास्चो कामके सोट्च जाटले ।

डेनाइ ड ईसे बाटाइ ड मीक् काके परीस्ले की जातीओ र ढरमओ जोलीको माभाइ ड केस्च रोसाइ अभ्यास्को छान्के हयोक्ले, होचेई मासटो हट माक्चो जातीऊ जोली बीरुडड भाक्के जाटले । हूडीन्चो जोलीकूड मेल्लो रेवासो अभ्यासो लोयाटओ जोगारई मड्यो न मेल्लो समूडायो गीर्राहकोआइ भाक्चो जाटके हयोक्ले । ईसे समूडायकूड छयापाइ सेटाक्के बाटी डेचोके ईक्चो रुपाइ ऑस्के हयोक्ले । कराइच जाती र ढरमओ जोलीको लोहो सासनो गोस्यारी लोयाटई बेकटीओ भरमीओ लोयाटकोके भाक्के माछान्ले, खास् जाटमो जोली भीटीरीकओ मासटो र छेम्लाक् भाक्चो बरगओ जनटा (लख टी जाट) ओ हकाइ ।

टानाक्के परीस्च आस्काट् मड्यो ही लेक्सा डेनाइ ढलीइ लख लीस्कोआइ समूडायको ले जसे जसे ठोरई सड्खया लेचोक्कूड ढरम मान्डीक्ले, बेग्लई ढूट् डक्ले याबा परामपराको लाके जाटले र होसेई जाटमो छेम्लाक् परीस्मो ले । सर्खार याबा हील्चो ठीटीआइ होसेकोके ठोरई न अधीट्यारी जाटाक्चो छान्ले र ईचे मामोलोक्चओ छारयाचोके डीभोरो याहाके हयोक्ले । ठरठरीओ चीन्डीकमा र गूईयाँओ बोरोबोर मोलक्चीसूमओ पक्का पक्कीओ बाट्चीटओ मीग्गिन् बोरोबोरओ बीचार लेमो ले । ईचे पट्ट जाती, जातीओ, ढरम, ढूट् र समूडायो गीर्राहको लीसो बाटी बोरोबोर रुपाइ कराइच खाँचो लेमो ले डेचो बाट्के चीन्डीक्के जाटले । बोरोबोरो बीचार सम्वीढानईइ जोगरडीसूमो छान्ले र ईचेओ खास् कराइच खाँचा लेमो ले । सम्वीढान लीसो मूली कानून आले । लीसो सर्खारो ढाँचा, साँगा र केट्मा ईसे मूली कानूनईइ नीट्यान छान्चो छान्ले ।

बहूलबाड र बोरोबोर मोलक्चीसुमाके ह्यान याहाके सम्वीढानाइ चेक्कार मनीटाकूड बन्वस्ट जाटके हयोक्ले । ऑस्के बाटी ढलीइ ढरम लेचो लीसाइ लीस् ढरम कूलाक् ड मालस्च छान्ने डेमो नीट्यान जाटके/याबा ढरमओ फूक्काफालो पक्का पक्की जाटके हयोक्ले । काट् खास् ढरमके लीसो ढरमओ रुपाइ लाचो लीस याबा राजनीटी ठीटी बहूलबाडी छान्के माहयोक्ले, भूरु ईचे भाक्चो खनन्डू वन्डीसूमो खटी योत्ले । जाट, जाती, ढरम, ढूट् याबा रेवास् लख माछान्मो लीसो पट्ट बेकटीओ बाटी बोरोबोर (माऊलीक्) लोयाट् पक्का पक्की छान्के परीस्ले । ईटीहाँसीक् रुपाइ भाक्के जाट्चो भरमीकोके लीसो मेहेनाइ राक्के सम्वीढाने खास् बन्डवस्ट

जाट्के ह्योकले । पट्टओ बाटी बोरोबोर लोयाट्, ठरठरीओ चीन्डीकम्मा र राजनीटी बीढीआङ्क मोलक्के जन्टओ लोयाटई पट्ट जन्टओ बल्लीऊ जाटाक्के बाटी माऊका याहाके जाट्ले ।

ईटा जाट्मो न, सरखाराङ्क पट्ट जन्टओ अधीट्यारी लेमो ले र होसेकूङ्क लोङ्काङ्क लोयाट् र मड्यो टाहच नीस् ज लेमोले डेमो पक्का जाट्के गूईयाओ बोरोबोर मोलक्चीसम्भो छ्याङ्ग मान्या लाईडीकचो नीटी जरुली परीसले । गूमसठाऊ (आरठाट् लोयाटओ भूरुम र माँकाङ्क लोहो सासन) सरखार केट्माओ नीटी आले होस्के जन्टओ टूमचीसम्भो टोङ्मा याहाके र होसेकूङ्क लोयाटओ डाबी जाट्मो ईसेई मड्दयो चेकटार मूङ्डाको डोस्चो जाट्के बाटी सरकार केट्ठाङ्क चलन छान्मो ले ।

गूमसठाऊ ठीटीओ सरखार जन्टओ खेरेप राक्चो छान्ने । लीस् भीटीरीऊ ढलीङ्क माँकाङ्क लेचो समूडायकोई अधीट्यारी र टूमचीसम्भो माऊका डीन्ने । होसेकोई मेल्लो दूट् र रेवासो ढरी होसेकूङ्क ईसठानीय चासोको जोगार जाट्के ढलीङ्क माऊकाको डीन्के ह्योकले । ठरठरी लेचो ढरम, रेवास् र दूटओ चीन्डीकम्मा पक्का जाट्मो पट्टलाक् फोस्चो गूमसठाऊ ठीटीओ रेघा भीटीरीक् इनाङ्क ढलीङ्क ढरमओ, ढलीङ्क रेवासो गूईया पक्का पक्की जाट्के ह्योकले । भारत, स्वीजरल्यान्ड, बेल्जीयम र जर्मनी ढलीङ्क जातीओ लीस्को आले, होचेई गूमसठाऊके खास् रुपाङ्क ठरठरीऊ जोगार र बाहूलटाओ पक्का पक्की जाट्मो लाके जाट्मो ले । डेनाङ्क ड पूरकी यूगास्लाभीया र पूरवा सोभीयट् सँघके डोस्नाङ्क अप्ठ्यारो गूईयाङ्क, अप्ठ्यारो गूमसठाऊ ठीटीई ठरठरीके सडई भोरी सेहेचो कीसीमई खास्मो डाके माह्योकले डेचो टानाकले ।

नेपाल ड दूटओ ठरठरीआङ्क पूरचो ले । ९० गोटा डेखीन् ढलीङ्क दूटको लीसाई चीन्डीकम्मा डीन्मो ले । डेनाङ्क ड केस्म राहचो रुपाङ्क काट् मट्टई दूट् नेपाली लेमो ले जून् भन्डई आढा मट्टई जनसङ्ख्यो माँई दूट् आले । ईसे ज सरखारी कामकाजो र हक् लेचो दूट् छान्मो ले । होचेई जाट्मो दूटओ ठोरई सङ्ख्या लेचोको, छेम्लाक् भाक्चीसम्भ र बाहीकाङ्क परीसमो ले । दूटओ ठरठरीके सम्बन्धाने गूहान्डीकके ठरठराऊ मीलामको लेमो ले । मामूली डः सम्बन्धाने काट् दूट्के सरखारी, मेलीस्यया याबा लीसो दूट् नीठ्यान जाट्ले । दूटओ केट्चो सूदूक् मीसूदूक् बीवरनओ बीसयाङ्क खास् कानून लाईडीकके जाट्चीसले । चेकटार लीस्कोई ढलीङ्क दूट्के सरखारी दूटओ रुपाङ्क मनीटा याहाले र होसेकूङ्क लीसो नीकायकोके होसे दूटओ डाक्च रीक्च जाट्के र होसेकोआङ्क केट्चीस्के बाङ्डे (रीका समेटाङ्क) खास्ले । ढलीङ्क लख लीस्कोआङ्क ईसे दूट्को कराङ्क समूडायकोईङ्क केट्च छान्ने । डेनाङ्क ड सेन् सेन्चो टमासई मारचो सङ्ख्याङ्क डाक्चो दूट्को ड सरखारी कामकाजो दूटाङ्क मोल्चीस्च छान्मो ले । गूमसठाऊ लीस्कोआङ्क खास् जाट्मो मेलीस्यया दूटओ बाहीक् लग्गो दूट्के गूमसठाऊ ईकाईओ सरखारी कामकाजो दूटओ रुपाङ्क लाके जाट्चो जूकटी छान्के ह्योकले ।

काट् दूटके सरखारी, लीस् याबा मेलीसुया दूटओ टोकडीके मट्टई होसे दूटओ नीयमाड डाके र सेहेचो बाटी ओल्मो माछान्ले । खास् जाट्मो: होसे डूस्चो कानून खास्के जाट्मो जाट्चीसले । डेनाङ्क ड सम्बन्धनाङ्क अरु भाकको ड छान्ले । जून ईलाङ्क ज्योस्चो छान्के ह्योकले । लख टी नेपालो मीघ्या सम्बन्धनाङ्क पट्ट भरमीकोके होसेकूड् मौई दूटआङ्क आढार लेचो पाहाली लाके डीन्के लोयाट् र पट्ट जन्टई माँकाङ्क लेचो सरखारो टाहाङ्क होसेकूड् मौई दूटओ केट्च जाट्के ह्योकके जूकटी । ढलीङ्क लीस्कोई अडालटाङ्क मेल्लो दूट लाके डीन्के लोयाट् ड मोलोकके जाट्ले ।

नेपालाङ्क ठट्टरी र गूर्ड्यौँओ घोरोघोश् मोलकूचीसुमओ चूनाऊटीओ

नेपाल टमसई पचोर्या लेमो ले । लीसाङ्क ढलीङ्क जाट्, जाती, दूटओ र ढरमओ समूडायो र रईठान्या जनजाटीऊ जनटा लेमो ले । डेनाङ्क ड नेपालो पट्ट समूडायको ढानी छान्मो माले ही डेमो डेनाङ्क होसेकोई खायकूड् चलनो रुपाङ्क बाहीक जाट्चओ आरमीट्के जाट्मो ले ।

नेपाल लीसो रुपाङ्क ठपना छान्ईङ्क हूँडा हीन्डू ढरमके लीसाङ्क सासन केट्चो ठीटीओ सेहेचो पछ्यो रुपाङ्क लाचीसुमो ल्या । लीचूछवी समेह, (सन् ३०० - ७००), मल्ला समेह (११०० - १७६८) हूँडा साहा समेह (सन् १५५९- २००७) सम्मओ सासन्याकोई हीन्डू ढरमके खास् कराङ्कच मनीटा याहा । हीन्डू ढरमओ नीटी र केट्चो जाट्नाङ्क राजनीटी नीठ्यानो बीढी र लीस् केट्चो मामलाकोके सेन् न सेन् असर जाता ।

नेपालाङ्क ईस् कीसीमाऊ पईलो ठीटी १८५४ ओ मूलकी आईन् लेमो ल्या । ईसे नेपालाङ्क छयापाङ्क लेचो खायकूड् जाती रोसओ आढाराङ्क खास्के जाट्चीसुमो ल्या । मूलकी आईने ईसे छयापकोके कानूनी रुपाङ्क वाङ्कडे छान्चो खासा । १९५० लाकाङ्क ईसके मीनाम जाट्नाखीन् र बी. सं. २०१९ ओ सम्बन्धान्, जसेई भाक्के माजाट्के र बोरोबोरओ लोयाटो जाक् वाट्मो ल्या, होसे लाईडीस् न खीन् ड नेपालो ढलीङ्क ढरमओ र ढलीङ्क रेवासो गूर्ड्यौँङ्क ईसे आईनओ भाक्को खन्नुङ्क असर डूमा न ऊआँ । डेनाङ्क ड होसेई न सम्बन्धाने नेपालके हीन्डू पट्ट लीस् डेमो सेटाक्के जाता ।

डेनाङ्क ड बी.सं. २०४७ ओ सम्बन्धान्, होसई बी.स. २०६३ सम्म कामाङ्क ल्या, भाक्को खन्नुङ्क छयापकूड् माटाक्के माह्योका होसई हीन्डू मीराङ्क र मनीटाङ्क टोङ्कमो ल्या । ईसे सम्बन्धाने नेपालके ढलीङ्क जातीओ, ढलीङ्क दूटओ, परजाटान्दरीक, माभाचो खन्नुङ्क र पट्ट भा टकनीङ्क लोयाट् लेचो डेमो मान्या जाट्ल्याक् ड होसई रीक्चो कागटे नेपालके हीन्डू सम्बन्धानिक राजा लेचो पट्ट लीसो रुपाङ्क सेटाका । होचेई जाट्मो परजाटन्टरके सेहेचो जाट्चो बीढीऊ

समेहाङ्क जाटीओ जोलीको र ढरमओ समुदायकूङ्क लोयाटको फेसचो रुपाङ्क जोगारडीसुच माछाना । लीसे सरखारी कामकाजो नेपाली ढूट् र चीन्डीकम्मा डेखीन भीन्डई रुपाङ्क ढूट् र रेवासो आढाराङ्क भाकचओ कामके डीभोरो याहा । अरु ढूट्को मेलीसुया टाहाङ्क मनीटा र जोगार डीन्के माह्योकम्मा ऊआँ ।

१० लेस् डेखीन् ढलीऊँ हाट्यार लामो पुननाखीन् गोपचो वीढीओ सुरुङ्क खेसुरा जाट्चो नेपालो मीघ्या सम्बन्धान्, २०६३ ई नेपालके गूमसुठाऊ लोक्तान्ठीरीक् गनाटन्टर्या लीसो रुपाङ्क सेटाकके जाटा । ईसे रीक्च कागत नेपाली जन्टो बाटी ठरुठरी र गुर्य्याँओ बोरोबोर मोलक्चीसुमा रीक्के नूहूचो सम्बन्धान्को डेखीन् ढलीङ्क रुपाङ्क आघेर नूचो ऊआँ । भरमीओ लोयाटो जोगार र लोङ्क जाट्के मानव अढीकार आयोगओ बन्डबसुटओ हटई मूक्कर हकाओ भाकङ्क फूक्काफाल र बोरोबोरओ खास हक्, छुसुचो माछुसुचो वीरुङ्कओ हक्, पाहाली र रेवासो हक्, मासुटोकूङ्क हक् र गुर्य्याँओ न्यायो हक् पक्का छान्मो ले ।

मीघ्या सम्बन्धाने “नेपालाङ्क डाकचो पट्ट मोंई ढूट्को मेलीसुया ढूट् आले र नेपाली ढूट् सरखारी कामकाजो ढूट् छान्के ल” डेचो रीक्मो ले । जोगारो ईसे जूकटी लेचो डेहाँङ्क ड नेपाली जन्टओ बाटी ठरुठरी र गुर्य्याँओ बोरोबोर मोलक्चीसुम ढलीङ्क मड्यो बन्डीसुके परीसुले डेहाँ मीनाम सम्बन्धानाङ्क भन् ढलीङ्क छ्याङ्ग र काम लाईडीक्चओ साँचाकूङ्क जूकटीको डाचीसुके परीसुले । ईचेई गुर्य्याँओ बोरोबोर मोलक्चीसुम मेलला न राक्के माह्योकले । कराङ्क रुपाङ्क मारचो कानून खासके र सेहेचो सासन केटके ईचेयो अघेरौ कबूलको आले ।

ठरुठरी र गुर्य्याँओ ओटोओट् मोलक्चीसुम कूटा जाट्मो पक्का पक्की जाट्के ह्योकले ?

सेहेचो डाँजडीकनाङ्क सम्बन्धानीक् र सासन ठीटीओ अभ्यासके चीलीक् मीचीलीक् डेके जाट्नाङ्क नेपालाङ्क ठरुठरीऊ जोगार र गुर्य्याँओ बोरोबोर मोलक्चीसुम पक्का पक्की जाट्के खाट्चो मीलामको लाके सम्बन्धान्साभाङ्क माकाङ्क याहाचो बाट्कोआङ्क बाट्चीट् छान्के ह्योकले ।

- » फेसचो खननुङ्क काम लाईडीक्चो साँचा र वीढीकूङ्क बन्डबसुट जाट्मो लीसो पट्ट जन्टो बाटी भरमीओ मालेमो माछान्चो लोयाट, फूक्काफाल र जोगारो पक्का पक्की जाट्के मीलामको पईलीडीकके ।
- » नेपालूङ्क जाटीओ, भूगोलो, गुर्य्याँओ, रेवासो साँगा, खयोहोचो मूलकूङ्क पूङ्को र लीसो अरु भा अन्सार मड्योकोके ह्यान् याहामो पट्ट नेपाली जन्टओ बाटी खाट्चो गूमसुठाऊ मीरुपओ नीट्यान् ।

- » जाटीओ, हूटओ र ढरमओ जोलीकूड चासोकूड हटई ढेनामूड नीटी खासठाड परान्टओ वीचारकूड अधीदयारी जाटके जाटमो ढेमचो सडनो बन्डबस्ट ।
- » गूमसठाऊ सांगा भीटीरीक माँकाड लेच गूमसठाऊ ईकाईकोके ओल्चो लोहो सासन र लोयाट याहाके ।
- » रईठानया जनजाटी जोलीको, मढेस्या, माछूसचो र मासटोकूड लोयाटकूड पर्इलो लम्बर याहामो पक्का पक्की ।
- » परान्टओ ईकाईकोआड बसीही डानाड ठोरई सड्ख्या लेचोको याबा मारचो रईठानया जनजाटी “ठोरई सड्ख्या लेचो भीटीरीकाड ठोरई सड्ख्या लेचोको” ओ लोयाटो जोगार ।
- » फेसचो खननूड र पटटको मोलक्चीसचो खननूड माँकाडो फूक्का सासन ठीटीओ बन्डबस्ट ।

सम्बन्धीनाओ आस्काट

सम्बन्धीनान् खासचो वीढीआड ठरठरी र गूर्इयाँओ बोरोबोर मोलक्चीस्म वीसयाओ मूडडाको डाकाक्च जाटके वाटी खास रुपाड कूडीक लख आस्काटको वारयाड सोचडीकके हयोक्ले । ईसे आस्काटको न ट होडाडमो चीलीमीचीलीक ले न काट आस्काट कठ जोरीसचो रुपाड हूडीक न अरु आस्काट को नई आले । गूर्इयाँओ बोरोबोर मोलक्चीसमके डूसके जाटमो ओसचो सम्बन्धीनानीक सांगाके ईसेकोई माऊका हट चूनाऊटी नीस ज याहाके जाटले ।

आस्काट	सेहेचो पट्टी	चूनाऊटी/जोखीम
ढरम फूक्का लीस ठपना जाटमो (मीघ्या सम्बन्धीनानाड रीक्चो छान्चो लख) ढरमओ फूक्काफालो पक्का पक्की जाटके ।	<ul style="list-style-type: none"> » पट्ट जन्टो वाटी ढरमओ फूक्काफाल र पट्टार वारेआड बोरोबोर लोयाट । » ढरम मानडीक्चो पट्टकोके बोरोबोर मनीटा डीन्चो मानड लाईडीस्के । » ढरमओ गूमसठाको लीसो ईकठाईड खयोहके । » ईढीन्चो परीसठीओ ग्योहो, होलाड लीस र ईचेओ नीटीको ढरमओ गूरु हट चक्चकीड फूक्काफाल डूचीस्ले । » ढरमओ रोसाड ही ड टूमा माछान्के । 	<ul style="list-style-type: none"> » नेपाल काट ढरमओ गूर्इयाँ छान्चई ईलुड भरमीकोके मेल्लो पट्ट कोई डाँचो हट पेसो जीवाकईड ढरमके भाक्के डूख छान्के । » लीसो वाटी कोई ढरमई मन्डीम याहाचो छयापईड मासटो, जोखीमाड परीसचो गूर्इयाँओ जोलीको हट जजहाक्कोके छान्चो पीरीडीक्चो हट भाक्चो खननूड कामके छेमलीकके डूख छान्के ।

आसकाट्	सेहेचो पट्टी	चूनाऊटी/जोखिम
<p>मूक्कर लोयाट् सम्बन्धी सूदक् मीसूदक् लोयाट् कागट् डीनाकाकमो कामाड् लाईडीकके टूपूक्का खाट्चो साँचा ग्योहोके</p>	<p>» पट्ट जाट् जाती, रईठान्या, ढरमओ, रेवासो हट् दूटओ जोली हट् समूडायकूड् वाटी मालेमा माछान्चो मूक्कर लोयाट् पक्का पक्की । » ठोरई सङ्ख्या लेचोकोलाकीड् डीचो अन्सार बेकटीओ हट् गोस्यारी लोयाटो जोगार । » रेघा डेखीन् बाईहीरीड् लेचो जोलीकोके बोरोबोर याहाके खाट्चोटोको भाक्चओ पईला केट्के ।</p>	<p>» मीनाम साँगाके फेस्चो रुपाड् कामाड् लाईडीकके नयाँपालीका, पूलीस्, परसासन, पहाली ठीटी डीन्चो लीसो गूमसठाकूड् जरुली परीस्के ।</p>
<p>मेहोरुड् गूमसठाऊ</p>	<p>» चीन्डीकमाड् ठोन्चो जोलीकोके होसेकूड् चीन्डीकमा डेखीन् होसेकूड् दूट् हट् रेवासो लीवासके लोडाक्च जाट्मो माऊकाको डीनाकाकके । » माँकाडो समूडाय र ठोरई सङ्ख्या लेचोकोई माँकाडो टहाओ राजनीटीओ र हील्चओ कामकूराड् अधीट्यारी हट् टूमचीसमओ कराड्चो माऊका डीन्के । » छेम्लाक् भाक्के जाट्चो र बाहीक् जाट्चोआड् घट्डीके । » माँकाडो मेल्ला छान्चो मूलको टकनीड् माँकाडो लेचकूड् ट्माओ लोयाट् । » हील्चओ लोडाकओ वाटी माऊका बड्डीके । » मेल्लो मनई डॉड्चो नीट्यान् र लोहो सासन सम्बन्धी लोयाटो अभ्यास् ।</p>	<p>» गूर्इयाँओ साँगा माखाट्च लेचई जाट्मो रेघा भाक्के काम गारो छान्के । » जातीओ हट् समूडायो पूनच ठीटी राहाके हेक्ले । » पट्टके डेके र खाट्मो काम जाट्के वाटी बड्डीसमो फेस्चोके सेहेमो बन्डवस्ता जाट्के परीस्के । » गूमसठाऊ ईकाईको माभाड् सोरोट् साढन्को पूड्के वाटी खाट्चो साँगो जरुली । » लीस् र समूडायको माभाड् माखाट्चो बाट् लोड्के हयोक्के । » ढलीड् लोहो सासनो वाटी बड्डो जाक्मा र डीहीचईड् छूट्टई लीसो वाटी भाहाके डीही राहाके हयोक्के ।</p>

आसकाट्	सेहेचो पट्टी	चूनाऊटी/जोखीम
सकटी डाके बाटी माँकाडो लोहो सासन हट अरु साँचाको	<ul style="list-style-type: none"> » माँकाडो जनजाटी जोलीको हट होसेकूङ् दूट, ढरम र रेवासके चीन्डीकमा हट मनीटा । » माँकाडो बासीन्डाकोई माँकाडो मेल्लो छान्चो सोरोट्को टकनीऊ टूमाङ् लोयाट् डीनके र माँकाडो टहाङ् फेस्चो कीसीमई जाटके हयोक्चो कामको जाटके । » वेससरी अघेर नूहूचो खन्नुङ् सकटी पूङ्के बाटी जरुली साँगा ग्योहोके हेक्के । » सन्टोस् लेचो लीसकूङ् ठपना, माँकाडो समूडायको माभाङ् ढलीङ् सन्टोस् । » माँकाडो टहाङ् मेल्लो आले डेचो भावानओ वड्डीस्चो लोडाक् । 	<ul style="list-style-type: none"> » पट्ट समूडायकोआङ् ईढीन्चो वन्डवस्ता र सासन सम्वन्धी कामओ खूवी माछान्के, चाहाँक् न माँकाडो जरुलीको ओलोक्के फेस्चई जाटमो लीस् खास्चओ नूनीङ् सम्मओ टठाको ओभेलाङ् परीस्के हयोक्के ।

जीटीक्

सम्बन्धनाङ्क कूलाक् ड मालेस्चो, सेहेचो सासन, माक्चो ठोङ् सम्म लोयाट् याहाके सीढान्टा र ढान्डास्चो बार्याङ् साँचाको मोलक्के परीचीसले डेहाङ् बेकटीओ हट गोस्यारी लोयाट्के जोगार याहाके काट् बल्लीऊ र कूलाक् ड मालेस्चो न्याँपालीकाओ वन्डवस्त ड छान्के परीसले । डेनाङ् ड ईसे जूकटीको मट्टई ओलमो माछान्ने डेचो वाट् हयाका डाके कराङ्चो छान्चीस् ले । लोट्चो समेह नूमो पट्टओ वाटी बोरोबोर पक्की जाट्के बाटी सरखारी नीटी हट अभ्यासो ढान्डास्चोको ड हूडीक् न कराङ्चो छान्चीस् ले । होसे डेखीन् ड कराङ्चो वाट् ही आले डेनाङ् पट्ट नेपालीकाई काटई आरकूङ् चीन्डीकमा र जरुलीके समभुडारी टानाकमो खाटमो काम जाट्के परीस्चो छान्ने । होसेकोई मेल्लो लोयाट् डीके वाहीक् अरुकूङ् लोयाट्लाक् कराङ्चो मनीटा टानाकम वहूलवाडी गृह्यौङ् जम्मई ठोक् सहीडीकमो डूके पाहाके जीम्मारी बूके परीसले । आखीर्याङ् वहूलवाङ् डेचो मनूङ् वाट् ड आले ।

ग्याचीस् - छ्योट् चाटे

सम्बिधान्सभाओ गीरराहको हट जाक्च पट्ट भरमीके सम्बिधान् खास्च मेसोआड छान्के न परीस्च वारच याटाक्के नई ईसे ग्याचीस छ्योटओ सूर आले । ईसे येलचको सम्बईठानीक मीफालवारे कूई र कीसीमई अघेर न टऊलडीच बिचारे रोकच वा बाट् डाच वा डेकेपाच मीमन् माहाँले । ईसे छ्योट् सड्यूकटा रास्टसङ्घीय वीकास कार्यकरम् (यूएनडीपी) ओ “नेपालाड पट्टको कठ मोल्म सम्बिधान् खास्के बाटी डूस्के (एसपीसीवीएन) परीयोजनाऊ समन्व्याड नेपाली हट बहिरा लीसूड सम्बिधान वारचकूड गोस्याहारी ढान्डासचओ मीफल आले ।

ईसे कीटापकोके चेक सेहटाक्के कुटछानार हट मीनू कूरा डाके बाटी खास् ग्वाहरीक्के जाट्चीस्ले । ढलीड भन्डारा ढलीड सेटाक्के (वाराक्के) वाड्डे लच मीग्योहए छलफलके सूहाँक्के ईसे येलचको चेतके ह्योका डेहाड नई मानड लाच सुर डीन्च छान्चीस्ले । डीन्च टीपनीको ओँस्म ईसे मार्च कीटापकूड मीनाम हटई अरू छ्योट् टयार जाट्के ह्योक्चीस्ले ।

ईसे छ्योट्के नेपालओ चेट्ठार मुख्य लीसो ढूटकोआड लेट्च मेहोराड ढेमूड सेहच टहड जाट्म डाके हट खेरेपूड ढूटओ ढलीड सड्खयए वारच खाट्च डाक् बाठीक्के कूटा जाट्म छान्ले ढान्डास्के जाट्मले । डाकओ मीचीही ज्योरच हट खाट्च चलन वारे ठरठराऊ ढूटओ गूमसठाकूड मीघयाड नूनीड छलफल हट मीलाम घोमो वाट्को छान्के असाक् छान्के ह्योक्ले । सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डरूड ऑट होडीन्च मीलाम घोमो छान्च वाट्कोके कूसई र टरीकई छाय्ङ्ग पारीक्के माहाँले होसे ढूटकोके र मोल्मो ईसे ढान्डासड मोल्चीस्च र डूप्चऊ ढलीड डेनाड ढलीड लोडाके आले । लीसाड सम्बिधान् खास्चकठ वाट् खाट्च वीषय वसूट् वारे सम्बईठानीक सम्बाड् केन्डरईड टयार जाट्के पाच छ्योट् खट्म परीस्च वाहस्को काट छीस् ईसे मार्च कीटाप आले ।

सभासङ्को हटई ईसे वीषय वसूटूआड चासो डाच पट्ट भरमीकोके मूख्य सम्वईढानीक वीचार हट मूडडाकोआड मोलोकके ईसे छयोद् खट्म छीऊच येलचऊ सूर आले । छयोद् भीटीरीआड काट काटर कीटाप नेपालाड डाक्च मूख्य हूटको (नेपाली, मईठीली, भोजपूरी, ठारू, मगर, टामाड, नेवार) र अङ्गोरेजी हूटाड डीन्ले । ईसे परीसूच वाहसूको सेके ड डीनाक्चले हटई ईसेकोके अनलाईन नाड र डामोले ।

पहीलो चरनाड ईसे येलच छयोटाड मोलोकच वीसया वसूटूको ईटा ले : लीस र ठरूम, नेपालाड सङ्घीयटा, आढारभूट भरमीयो लोयाट, आडीबासी जनजाटीओ लोयाट, अल्पसङ्ख्यककूड लोयाट, सरखारऊ पर्नालीको, फूकका फाल नयाँपालीका, ईसठानीय स्वायट्ट सासन, वीभीडटा र सामाजीक समावेसीकरन, सहभागीतामूलक सम्वीढान खासूच मेसो ।

सम्वईढानीक सम्वान् केन्द्रा

सोम आँटी, अल्फावेटा कम्प्लेक्स, मीनाम वानेसोर, काठमाडओ

टेलीफोन नं. ९७७-१-४७८५४६६/४७८५४८६/४७८५९९८

ई-मेल : info@ccd.org.np

वेबसाइट : www.ccd.org.np

